

ДИСКУСІЯ ТА ОБГОВОРЕННЯ
DISCUSSION AND TALKING

УДК 378.147

DOI: 10.26565/2075-1834-2019-28-21

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ВПЛИВ САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ НА ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВИПУСКНИКА ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ (ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 08 «ПРАВО», СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 081 «ПРАВО»)

Смульська А. В.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
м. Харків, 61022, майдан Свободи 4,
e-mail: allasm1@ukr.net
orcid: <https://orcid.org/0000-0003-1999-3068>

АНОТАЦІЯ: у статті зазначено, що виклики часу вимагають підготовки майбутніх правознавців на високому рівні; сьогодні чимало нормативних документів регулює вирішення зазначеної проблеми; зокрема, йдеться, що за спеціальністю 081 «Право» результати навчання мають співвідноситися з компетентностями випускника та надається такий їх перелік: інтегральна компетентність, загальні компетентності, спеціальні (фахові, предметні) компетентності; сучасні тенденції розвитку освіти свідчать про постійне ускладнення змісту освіти та підвищення рівня освітніх стандартів; розробка ідеї саморозвитку особистості є актуальною на сьогоднішній день; для суспільства саморозвиток особистості починає відігравати справді позитивну роль у тому випадку, якщо воно усвідомить цінність, неповторність кожної окремої людини й почне використовувати її сутнісні сили; питанню саморозвитку особистості у різні часи приділяли увагу Сократ, Платон, Аристотель; представники середньовічної філософії, епохи Відродження; кінця XVIII – початку XX ст., дослідники XX ст.; більш-менш активна розробка проблеми саморозвитку в колишньому СРСР розпочалася порівняно недавно (в останній чверті XX ст.) і висвітлювала в той час питання сутнісних сил людини і умови найбільш ефективного використання їх; у сучасній вітчизняній гуманістичній науці до найбільш значущих розробок проблеми саморозвитку особистості належать дослідження питань про джерела, рушійні сили і суперечності процесу саморозвитку; отже, історичний екскурс у проблему саморозвитку особистості свідчить про своєрідність її осмислення в різні періоди розвитку суспільства; тож проведений аналіз свідчить про те, що в усіх соціально-економічних формаціях проблема саморозвитку особистості була одним із найважливіших елементів життєдіяльності людини і разом з тим однією з основних соціальних проблем, оскільки вона визначає стосунки індивіда і суспільства, роль і місце індивіда в суспільстві.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: вплив, компетентності, результати навчання, закон, стандарт, саморозвиток особистості, процес, проблема, потреба, індивід, аналіз.

**ОРГАНИЗАЦИОННОЕ ВОЗДЕЙСТВИЕ САМОРАЗВИТИЯ ЛИЧНОСТИ
НА ФОРМИРОВАНИЕ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВЫПУСКНИКА ПЕРВОГО
(БАКАЛАВРСКОГО) УРОВНЯ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ
(ОТРАСЛЬ ЗНАНИЙ 08 «ПРАВО», СПЕЦИАЛЬНОСТЬ 081 «ПРАВО»)**

Смульская А. В.,

кандидат педагогических наук, доцент,
доцент кафедры государственно-правовых дисциплин
юридического факультета
Харьковского национального университета
имени В. Н. Каразина,
г. Харьков, 61022, площадь Свободы, 4,
e-mail: allasm1@ukr.net
orcid: <https://orcid.org/0000-0003-1999-3068>

АННОТАЦИЯ: в статье указано, что вызовы времени требуют подготовки будущих правоведов на высоком уровне; сегодня немало нормативных документов регулирует решение указанной проблемы; в частности, говорится, что по специальности 081 «Право» результаты обучения должны соотноситься с компетенциями выпускника и предоставляется такой их перечень: интегральная компетентность, общие компетентности, специальные (профессиональные, предметные) компетентности; современные тенденции развития образования свидетельствуют о постоянном усложнении содержания образования и уровня образовательных стандартов; разработка идеи саморазвития личности является актуальной на сегодняшний день, для общества саморазвитие личности начинает играть действительно положительную роль в том случае, если оно осознает ценность, неповторимость каждого отдельного человека и начнет использовать его существенные силы; вопросу саморазвития личности в разные времена

уделяли внимание Сократ, Платон, Аристотель; представители средневековой философии, эпохи Возрождения; конца XVIII – начала XX в., исследователи XX в.; более или менее активная разработка проблемы саморазвития в СССР началась сравнительно недавно (в последней четверти XX в.) и освещала в то время вопрос сущностных сил человека и условия наиболее эффективного их использования; в современной отечественной гуманитарной науке к числу наиболее значительных разработок проблемы саморазвития личности принадлежат исследования вопросов об источниках, движущих силах и противоречиях процесса саморазвития; следовательно, исторический экскурс в проблему саморазвития личности свидетельствует о своеобразии ее осмысления в разные периоды развития общества; поэтому проведенный анализ свидетельствует о том, что во всех социально-экономических формациях проблема саморазвития личности была одним из важнейших элементов жизнедеятельности человека и вместе с тем одной из основных социальных проблем, поскольку она определяет отношения индивида и общества, роль и место индивида в обществе.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: влияние, компетентности, результаты обучения, закон, стандарт, саморазвитие личности, процесс, проблема, потребность, индивид, анализ.

ORGANIZATIONAL INFLUENCE OF PERSONALITY SELF-DEVELOPMENT ON FORMATION COMPETENCES OF THE GRADUATE OF THE FIRST (BACHELOR) LEVEL OF HIGHER EDUCATION (FIELD OF KNOWLEDGE 08 "LAW", SPECIALTY 081 "LAW")

Smulka Alla,

Associate Professor of the Department
of State Law Disciplines,
candidate of pedagogical sciences,
associate professor,

V.N. Karazin Kharkiv National University,
Kharkiv, 61022, 4 Svoboda Square,
e-mail: allasm1@ukr.net

orcid: <https://orcid.org/0000-0003-1999-3068>

ANNOTATION: the article states that the challenges of time require the training of future lawyers at a high level; today, many regulatory documents regulate the solution of this problem; in particular, the specialty 081 "Law" results of studies should be correlated with the competences of the graduate and given the following list: integral competence, general competences, special (professional, subject) competences; current trends in the development of education indicate a constant complication of the content of education and raising the level of educational standards; the development of the idea of self-development of personality is relevant today; for society, self-development of personality begins to play a truly positive role if it realizes the value, uniqueness of each individual and begins to use its essential powers; the issue of self-development of personality at different times was paid attention to Socrates, Plato, Aristotle; representatives of medieval philosophy, the Renaissance; late XVIII - early XX centuries., researchers of the twentieth century; more or less active development of the problem of self-development in the former USSR began relatively recently (in the last quarter of the twentieth century.) and covered at that time the issues of the essential forces of man and the conditions of their most effective use; in modern domestic humanistic science, the most significant developments in the problem of self-development of the person include the study of questions about the sources, motive forces and contradictions of the process of self-development; therefore, a historical excursion into the problem of self-development of a person testifies to the peculiarity of his thinking in different periods of society; therefore, the analysis shows that in all socio-economic formations, the problem of self-development of the individual was one of the most important elements of human life, and at the same time one of the main social problems, since it determines the relationship of the individual and society, the role and place of the individual in society.

KEY WORDS: influence, competence, learning outcomes, law, standard, personality self-development, process, problem, need, individual, analysis.

Виклики часу, суспільні перетворення та стан вищої освіти вимагають підготовки майбутніх правознавців на високому рівні із застосуванням законодавчих та нормативних приписів. На сьогодні можемо вказати низку документів, які так, чи інакше впливають на вирішення зазначеної проблеми: Конституція України, Закон України «Про вищу освіту», Закон України «Про освіту», Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті, Болонський процес у період до 2020 року – Європейський простір вищої освіти у новому десятилітті (Комюніке конференції європейських міністрів вищої освіти, Льовен та Лювен-ля-Ньов, 28-29 квітня 2009 року), Стандарт вищої освіти за першим бакалаврським рівнем за спеціальністю 081 «Право», Проект Концепції реформування юридичної освіти.

Відповідно до проекту Концепції реформування юридичної освіти метою юридичної освіти є формування **компетентностей** (тут і далі виділення наше – А.С.), необхідних для розуміння природи і функцій права [1].

Відповідно до Стандарту вищої освіти за першим бакалаврським рівнем за спеціальністю 081 «Право» результати навчання мають співвідноситися з **компетентностями** випускника та надається їх перелік: **інтегральна компетентність** (здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми); **загальні компетентності** (охоплюють такі схильності як здатність до абстрактного мислення, застосування знань на практиці, знання предметної сфери та розуміння професійної діяльності, здатність спілкуватися державною та іноземною мовою, навички використання

інформаційних технологій, здатність до навчання, критики і самокритики, до командної роботи та із застосуванням етичних міркувань, до реалізації своїх прав і обов'язків, усвідомлення цінності громадянського суспільства, рівних можливостей та гендерних проблем, збереження та примноження цінностей тощо); **спеціальні (фахові, предметні) компетентності** (здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві, повага до честі і гідності людини, знання, розуміння і здатність застосовувати на практиці міжнародні стандарти прав людини, положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини, здатність застосовувати знання зі змісту таких правових інститутів як конституційне, адміністративне і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, кримінальне і кримінальне процесуальне право, здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції, здатність до консультування з правових питань, до самостійної підготовки проектів актів правозастосування, до логічного, критичного і системного аналізу документів) тощо [2].

Закон України «Про вищу освіту» надає такі визначення: **компетентність** – динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти» (ст. 1.1.13); **результати навчання** – сукупність знань, вмінь, навичок, інших компетентностей, набутих особою у процесі навчання за певною освітньо-професійною, освітньо-науковою програмою, які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти» (ст. 1.1.19) [3].

Отже, сучасні тенденції розвитку освіти свідчать про постійне ускладнення змісту освіти, підвищення рівня освітніх стандартів; вимагають інтеграції суміжних наук, впровадження інформаційних технологій у навчально-виховний процес; швидкої адаптації випускників у світі, що змінюється, здатності до перетворення цього світу, отже – володіння не лише знаннями, але й уміння застосовувати їх у процесі самостійної наукової, дослідницької й творчої діяльності, адже професійний розвиток особистості (фахівця) тісно пов'язаний з особистісним її (фахівця) розвитком (саморозвитком).

Таким чином, можемо стверджувати, що розробка ідеї саморозвитку особистості є актуальною на сьогоднішній день. Проблеми творчого саморозвитку висвітлювалися в наукових працях таких фахівців як В. Андреев, О. Бодаєв, Б. Вульф, І. Демакова, І. Ісаєв, В. Кан-Калик, В. Караковский, І. Колеснікова, О. Леонтьєв, В. Максимов, В. Маралов, А. Мудрик, Л. Новикова, Л. Подимова, Л. Савенкова, Г. Селевко, В. Сластьонін, Ю. Фокін, В. Харкін, В. Яқунін та ін. Проблема саморозвитку, а також питання самоосвіти, самовиховання, без яких неможливий саморозвиток, розглянуто також у працях українських учених І. Бєха, Є. Бистрицького, О. Кучерявого, В. Лозового, В. Лозової, В. Муляра, І. Мартинюка, Л. Сохань, В. Сухомлинського, І. Чхеайло, В. Шкоди та інших. Проте можна стверджувати, що тема саморозвитку ще розроблена недостатньо й потребує подальших досліджень.

Саморозвиток, який, з одного боку, є безперервним процесом розвитку й удосконалення індивіда, є показником і одночасно умовою особистої зрілості, однією з найнеобхідніших потреб людини, умовою й гарантією її свободи. З іншого боку, саморозвиток особистості повсякчас належав до кола проблем, які визначали сутність будь-якої суспільно-економічної формації, тому що ефективна діяльність кожної з них значною мірою зумовлена тим, на яких принципах ґрунтуються стосунки індивіда й суспільства, яку роль і місце посідає в цих стосунках особистість – творець соціальної дійсності, наскільки повно суспільство використовує її потенційні можливості, різноманітні якості (знання, вміння та ін.).

Для окремого індивіда саморозвиток постає як проблема з того часу, відколи він відчуває себе не лише складовою частиною суспільства, а й усвідомлює свою індивідуальність у процесі взаємин з іншими шляхом обміну сутнісними силами, тобто почуттями, емоціями, вміннями, навичками, знаннями, здібностями, потребами.

Що ж до суспільства в цілому, то для нього саморозвиток особистості починає відігравати справді позитивну роль у тому випадку, якщо воно усвідомить цінність, неповторність кожної окремої людини й почне використовувати її сутнісні сили.

До ХХ ст. саморозвиток особистості не розглядався як окреме питання теорії, однак завжди перебував серед проблем, що визначали сутність кожної соціально-економічної формації, у зв'язку з чим різні її аспекти досліджувалися багатьма мислителями, яких хвилювали питання про стосунки індивіда й суспільства, про місце й роль у цих стосунках особистості. Пошуки основних методологічних підходів до ефективного розв'язання їх містилися ще у філософських працях античних авторів.

Давньогрецьким мислителем Сократом (приблизно 470 – 399 рр. до н.е.) було створено концепцію особистості, згідно з якою людина, незалежно від походження, спроможна (незважаючи на зовнішній вплив) постійно розвиватися завдяки своєму потенціалу, удосконалювати свою особистість, жити для пізнання й творення добра. Основною умовою саморозвитку Сократ вважав самопізнання, яке відбувається в процесі систематичного «поринання» у себе, самозаглиблення, порівнювання себе з іншими. Крім того, у процесі самопізнання виявляються й притаманні кожній особисті недоліки. І, лише

пізнавши себе, виявивши, як свої недоліки, так і нові сили й можливості, можна діяти відповідно, позбавляючись перших і реалізуючи другі.

Зовсім інших поглядів на роль особистості і умови її саморозвитку дотримувався Платон (428 або 427 – 348 або 347 рр. до н.е.). На його переконання, суспільна природа людини недосконала, її складники суперечливі, що зумовлює неврівноваженість індивідуального буття. Отже, окремий індивід не міг бути самодостатнім, і потребує колективної опори у вигляді держави, яке сприяє розвитку його природних здібностей.

Позицію Платона стосовно призначення людини певною мірою поділяв Аристотель (384 – 322 рр. до н.е.), але з урахуванням її походження. На його думку, сфера діяльності представників вільних верств населення визначена задалегідь, і найбільш широкі можливості для саморозвитку надає дозвілля, яке сприяє розвитку різноманітних здібностей індивіда; що ж до рабів, то відповідно до своєї природи вони повинні займатися такими справами, які їм буде призначено, в результаті у них відсутні умови для саморозвитку. При цьому філософ підкреслював суперечливий характер саморозвитку. Так, з одного боку, виконуючи якусь справу, людина з часом набуває в ній високої майстерності, ефективно упредметнює свої сутнісні сили. З іншого – потяг індивіда до сфери діяльності, в якій вона може виявити свої здібності, зумовлює його залежність від неї.

Таким чином, антична філософська думка при вирішенні питання про сутність людини та механізми її розвитку накреслила декілька варіантів його розв'язання, на відміну від періоду пізньої античності та середньовіччя, який виявився значно обмеженішим у цьому плані у зв'язку з існуванням могутньої цілісної соціокультурної основи, а саме – єдиної релігії. Відповідно до неї, все існуюче не лише перебуває в нерозривному зв'язку, але й підпорядковане світовому розуму – Богу, Абсолюту, який є цілковитою досконалістю й абсолютною істиною. Тому кожен окремий індивід повинен узгоджувати з цим єдиним авторитетом свої ідеї, уявлення, дії та поведінку, співвідносити культурні й суспільні цінності, внаслідок чого практично втрачали значення конкретні прояви життя, притаманні особистості індивідуальність і оригінальність.

Своєрідно вирішила середньовічна філософія й проблему індивідуального буття, духовного самозаглиблення й свободи волі, розв'язання якої втілювалося у вченні про спасіння душі. Ідеологи християнства вважали можливим «спасіння душі» лише за допомогою зовнішньої сили – Бога; звідси випливала непотрібність і навіть шкідливість свободи волі, прояви якої розцінювалися як гріховність.

Характерним у цьому плані є вчення, створене Августином (354 – 430 рр.), згідно з яким у світі існують дві держави – небесна і земна, перша з яких створена любов'ю до Бога, доведеною до презирства до самого себе, а друга – любов'ю до себе, доведеною до презирства до Бога. У земній державі панують зло, насильство і несправедливість, породжені свободою волі, від якої слід звільнитися, очиститися; спасіння ж душі полягає в пошуках Бога й реалізації його замислу – творити благо. Але «очищення» від свободи волі автоматично передбачає звільнення від власної індивідуальності, неповторності, унікальності, тобто від рис, за які суспільство повинно шанувати людину.

Нові погляди на буття суспільства і його відносини з індивідом, на природу людини і її призначення запропонувала епоха Відродження: за своєю суттю людина є божим творінням, але й одночасно вона уподібнена Богу. Призначення людини – праця, завдяки якій вона, з одного боку, догоджає Богові, а з іншого – досягає особистого щастя.

Важливе значення в цей час надавалося питанню про природну нерівність і людську рівність: визнаючи вихідну нерівність, зумовлену, з одного боку, неоднаковими здібностями й індивідуальними відмінностями між людьми, а з іншого – різним походженням, філософи-гуманісти стверджували, що людина своїми зусиллями може компенсувати недодане їй Богом. Таким чином, багато в чому людська доля залежить від самої особистості, від її спроможності самовдосконалюватися, набувати необхідних якостей і реалізовувати їх відповідно до індивідуальних інтересів на благо всього суспільства, заслуговуючи за це від нього і від Бога належну шану.

Згідно з І. Кантом, відповідно до закону причинності будь-яке явище неодмінно є наслідком іншого; але цей закон не поширюється на людину, обдаровану розумом, який (розум) спроможний визначати мету, навіть і таку, прикладів якої до того ще не існувало. Воля ж не що інше, як практичний розум, тобто, здатність обирати лише ту мету (ціль), яку розум визнає необхідною, а значить, доброю, оскільки сенс життя людини, її призначення полягає в тому, щоб творити добро. Отже І. Кант створював ідеальну модель саморозвитку особистості й водночас піддавав сумніву можливість її втілення в практичному суспільному житті [4].

Надалі (кінець XVIII – початок XX ст.) простежуються два головні підходи до дослідження проблеми саморозвитку особистості, один з яких базувався на ідеї про силу людського розуму, і розглядав саморозвиток як першочергову умову ефективності життєдіяльності суспільства. Його представниками були В. Гумбольдт (ідея про велич людини, яка схильна до добра за своєю природою, з притаманною їй потребою найширшого розкриття власних можливостей у процесі особистої діяльності й обміну з іншими, рівними собі індивідами); К. Маркс (праця – головна сфера саморозвитку людини, сутність якої

визначається системою суспільних відносин у певний час; віра в людський розум як головний чинник подальшого процесу саморозвитку); М. Вебер (професійний саморозвиток особистості – головна умова ефективного функціонування економічної, соціальної та культурно-духовної сфер суспільства, а водночас і запорука матеріального добробуту індивіда, його морального задоволення та сумлінного виконання релігійного обов'язку перед Богом).

Серед представників другого напрямку (напряму «філософії життя») слід відзначити А. Шопенгауера (вся навколишня реальність є результатом дії всеосяжної, але хаотичної світової волі, внаслідок чого людина існує в царстві випадковостей і помилок, чим зумовлений її егоїзм; викоренити його можна шляхом обмеження власної «свобідної волі», тим самим відмовившись від своєї індивідуальності); Ф. Ніцше (існуючий раніше зразок особистості вичерпав себе, і йому на зміну має прийти новий тип – «надлюдина», саморозвиток і самореалізація якої полягає у встановленні диктату своєї волі над волею інших людей); А. Адлера (саморозвиток є протиположним властивому індивіду почуттю неповноцінності); З. Фрейда (саморозвиток і самореалізація закладена в самому біологічному началі особистості).

Серед дослідників, які у XX ст. зробили найвагоміший внесок у становлення і розвиток проблеми саморозвитку особистості, особливе місце належить представнику гуманістичної філософії А. Маслоу і його роботі «Самоактуалізація» [5], що містила докладний аналіз виконаних на той час розробок із цього питання і яка фактично стала першою спробою дати коротке системне уявлення про саморозвиток.

Дослідник визначив низку сутнісних характеристик саморозвитку особистості. По-перше, він є живим і безперервним процесом переживання, під час якого «Я» індивіда розвиває саме себе; по-друге, це безперервний процес самовдосконалення шляхом вибору, якому притаманні напруження волі, подолання страху тощо; по-третє, вона є діями, узгодженими з «внутрішнім голосом», що передбачає відповідальність особистості за її наслідки перед собою, сім'єю, суспільством. Дії ж, зумовлені лише зовнішніми умовами (усталеними традиціями, поглядами інших людей), не можуть бути саморозвитком.

Зазначена робота А. Маслоу стала своєрідним поштовхом до подальшого активного дослідження різних аспектів проблеми саморозвитку (зокрема, політичного саморозвитку, саморозвитку в дозвіллі, етики саморозвитку тощо) широким колом науковців (К. Роджерс, С. Муньє, М. Каплан, І. Фрідман та інші).

Більш-менш активна розробка проблеми саморозвитку в колишньому СРСР розпочалася порівняно недавно (в останній чверті XX ст.) і висвітлювала в той час питання сутнісних сил людини і умови найбільш ефективного використання їх, зокрема у сфері культури (О. Волченко, І. Надольний, Л. Коган та інші).

У сучасній вітчизняній гуманістичній науці до найбільш значних розробок проблеми саморозвитку особистості належать дослідження питань про джерела, рушійні сили і суперечності процесу саморозвитку (В. Коцюбинський, А. Чаплигін та інші); історичні типи саморозвитку (З. Фрайнбург); психологічні аспекти саморозвитку в умовах науково-технічної революції (В. Паригін) та присвячені філософсько-культурологічному аналізу цієї проблеми (В. Муляр).

Таким чином, історичний екскурс у проблему саморозвитку особистості свідчить про своєрідність її осмислення в різні періоди розвитку суспільства. Ця проблема, понятійно відображена лише в наш час, завжди була актуальною, але процес її становлення неможливо розглядати як щось таке, що з епохи в епоху дедалі більше наближалось до остаточного вирішення, оскільки моделі, форми саморозвитку особистості детермінувалися існуючими соціально-економічними формаціями.

Сучасними науковцями саморозвиток особистості визначається як «індивідуальний процес практичного втілення сутнісних сил особистості в практичній діяльності», що ґрунтується «на їх адекватному самопізнанні та самооцінці». Він посідає чільне місце в системі потреб особистості й виступає для неї сенсожиттєвим процесом. Засади саморозвитку містяться в самому людському бутті індивіда, яке породжує низку суперечностей.

Саморозвиток особистості є процесом, який здійснюється під впливом суперечностей індивідуального буття особистості й має різні ступені та напрями, кожен з яких виникає під час розв'язання особистістю суперечностей попередньої її життєдіяльності й одночасно містить у собі в прихованому вигляді нову суперечність, з подоланням якої пов'язаний вихід сутності саморозвитку особистості на наступний рівень чи напрям.

Разом з тим переконаємося, що необхідність формування компетентностей в цілому у майбутніх правознавців є надзвичайно важливою, адже застосування їх у різних професійних ситуаціях характеризує професійну мобільність фахівця та обов'язково пов'язане із успіхом особистості в сучасному світі. Бажання успіху на сучасному ринку праці є тим мотиваційним компонентом, що штовхає майбутнього правознавця до професійного **саморозвитку**. Це така особистість, що зі здобуттям диплома про вищу освіту не зупинилася, не застигла у своєму розвитку, а яка продовжує наполегливо працювати над власним розвитком, уміє самостійно здобувати необхідні знання, критично мислити та може навчити інших, здатна активно й творчо діяти, може гнучко пристосовуватися до обставин, що

змінюються, і запитів суспільства, наділена вміннями й навичками **саморозвитку, самоаналізу, самоконтролю та самооцінки.**

Варто також враховувати синергетичний підхід у формуванні компетентностей майбутніх правознавців. Зокрема тому, що він може пояснити успіх або невдачу професійного становлення майбутнього фахівця під впливом ситуативних чинників навчання та полягає в тому, щоб узагалі посилити самоорганізацію студентів, створити саморозвивальне середовище тощо. Оскільки на індивідуальне становлення особистості впливає багато чинників, то, знову ж-таки, варто не ігнорувати ні вплив суспільного середовища, ні потенціал саморозвитку особистості.

В.І. Гришко у своєму дисертаційному дослідженні веде мову про (базові) компетентності й дає їхнє визначення як комплексу освітніх досягнень майбутнього правознавця, які характеризуються стійкістю позитивних мотивів професійного **саморозвитку** і засновані на досвіді професійно орієнтованої діяльності [6].

Вмотивованість на професійний **саморозвиток** – це взагалі ціль виховання майбутнього фахівця,

Крім того, відповідно до п. 3 Національної доктрини розвитку освіти держава повинна забезпечувати (...) розвиток (...) навичок **самостійного** наукового пізнання, **самоосвіти** і **самореалізації** особистості та відповідно до п. 17 безперервність освіти реалізується шляхом (...) формування потреби та здатності особистості до **самоосвіти** [7].

Отже, аналіз саморозвитку особистості не може завершитися якимось конкретним визначенням її сутності, а передбачає послідовну низку таких визначень, які весь час змінюються, «рухаються», доповнюють одне одного.

Проблема саморозвитку особистості набула надзвичайної гостроти в наш час, і в нашій країні зокрема, зовсім не випадково. Сучасне розвинуте суспільство, досягнувши високого рівня матеріального добробуту, остаточно так і не вирішило питань, пов'язаних з духовними потребами, зокрема, питання сенсу життя індивіда і суспільства, про суперечності між досягненнями людського розуму і глибоким песимізмом щодо майбутнього людства, зростання цінності вільного часу і ефективного використання його тощо.

Таким чином, проведений аналіз свідчить, що в усіх соціально-економічних формаціях проблема **саморозвитку** особистості була одним із найважливіших елементів життєдіяльності людини і разом з тим однією з основних соціальних проблем, оскільки вона визначає стосунки індивіда і суспільства, роль і місце індивіда в суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Проект Концепції реформування юридичної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aphd.ua/proekt-kontseptsi-reformuvannia-iurydychno-osvity>.
2. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, галузь знань 08 «Право», спеціальність 081 «Право» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/081-pravo-bakalavr.pdf>.
3. Закон України «Про вищу освіту» № 1556-VII від 1 липня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1556-18>.
4. Кант І. Критика чистого розуму / І. Кант ; пер. с нем. ; предисл. И. Евлампиева. – М. : Эксмо; СПб: Мидгард, 2007. – 1120 с.
5. Маслоу А. Самоактуализация / А. Маслоу // Психология личности. – 1982. – С. 108–118.
6. Гришко В.І. Формування базових компетентностей майбутніх правознавців у процесі фахової підготовки: дис. ... канд.пед.наук: 13.00.04. – Рівне, 2016. – 299 с.
7. Указ Президента України «Про Національну доктрину розвитку освіти № 347/2002 від 17.04.2002 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.

REFERENCES

1. Proekt Konceptsiyi reformuvannya yuridichnoyi osviti [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://aphd.ua/proekt-kontseptsi-reformuvannia-iurydychno-osvity>.
2. Standart vishoyi osviti Ukrayini: pershij (bakalavrskij) riven vishoyi osviti, galuz znan 08 «Pravo», specialnist 081 «Pravo» [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/081-pravo-bakalavr.pdf>.
3. Zakon Ukrayini «Pro vishu osvitu» № 1556-VII vid 1 lipnya 2014 roku [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1556-18>.
4. Kant I. Kritika chistogo razuma / I. Kant ; per. s nem. ; predisl. I. Evlampieva. – M. : Eksmo; SPb: Midgard, 2007. – 1120 s.
5. Maslou A. Samoaktualizaciya / A.Maslou // Psihologiya lichnosti. – 1982. – S. 108–118.
6. Grishko V.I. Formuvannya bazovih kompetentnostej majbutnih pravoznavciv u procesi fahovoyi pidgotovki: dis. ... kand.ped.nauk: 13.00.04. – Rivne, 2016. – 299 s.
7. Ukaz Prezidenta Ukrayini «Pro Nacionalnu doktrinu rozvitku osviti № 347/2002 vid 17.04.2002 roku [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.